

**Міністерство аграрної політики та продовольства України
Миколаївський національний аграрний університет
Навчально-науковий інститут економіки та управління
Обліково-фінансовий факультет
Кафедра фінансів**

ЗБІРНИК ТЕЗ

**IV Регіонального наукового семінару
на тему**

**«Особливості проведення грошових реформ
в країнах світу»**

6 грудня 2012 р.

Миколаїв-2012

УДК: 336.74/338.24.031.8/339.92

ББК: 65.26.26 + 65.5

О-72

Збірник тез IV Регіонального наукового семінару «Особливості проведення грошових реформ у країнах світу» — 6 грудня 2012 р. — Миколаїв. — Видавничий відділ МНАУ, 2012. — 20 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Сіренко Наталя Миколаївна, доктор економічних наук, професор.

Бурковська Алла Валентинівна, кандидат економічних наук, доцент.

Рябенко Галіна Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент.

Лункіна Тетяна Іванівна, кандидат економічних наук, доцент.

Чайка Тетяна Олександрівна, асистент.

Баришевська Інна Володимирівна, асистент.

Мельник Ольга Іванівна, асистент.

Волкова Ірина Геннадіївна, асистент.

Павлюк Євгенія Олександрівна, асистент.

ВИНИКНЕННЯ ОБМІНУ ВАЛЮТИ

С. С Родольчук, студентка

Н. В. Данік, кандидат економічних наук, доцент

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

Існуюча банківська діяльність, заснована на купівлі-продажу грошей, народилася разом з монетою в Древній Греції близько VIII ст. до н.е. Поширення монети стимулювало розвиток економіки, яка до цього була заснована лише на товарному обміні.

З появою монет багатство стало оцінюватися за їх кількістю. Монети випускалися в різних містах Греції (полісах), які гарантували їхню платоспроможність, карбуючи на них свої символи і герби. Існувало більше тисячі міст, які займалися чеканкою своїх монет. Постійний обмін різних монет привів до виникнення такої професії, як трапезит (грец. *trapezitai*, від *trapeza* – стіл, стіл мінйла). Вони займалися експертизою грошей, їх обміном, зберіганням, а також видавали під відсотки позики. Гроші позичали під заставу майна, рухомого і нерухомого, але часто міняли покладалися на чесність і порядність клієнта. Зазвичай трапезити були вільновідпущеники чи раби. Часто в ролі трапезитів виступали і найбагатші храми Делоса, Фів, Ефеса та ін. У елліністичному Єгипті трапезити були державні чиновники. У стародавньому Римі міняйли називалися аргентаріями і нуммуларіями.

У Стародавньому Римі банки в 330 р. до н.е. перших банкірів назвали аргентаріями, їх робота була пов'язана з роботою нуммуларіїв, завдання яких полягало у встановленні вартості монет для обміну або металу для карбування.

Банківська діяльність в Римі досягла дуже високого рівня, але все закінчилося із завоюванням варварів. Століття, що по слідували після падіння Західної Римської імперії в 476 р. до н.е., характеризувалися поверненням бартеру, який став основною формою обміну. Через те що в обміні рідше стало брати участь золото, величезні його обсяги стали покидати Західну Європу і кинулися на Арабський і Візантійський Схід.

Тим часом близько 1000 р. н.е. ставало все більш популярним використання монет купцями, особливо індійськими. Останні не могли займати громадські посади, не могли володіти нерухомістю і займалися вважалося непочесним заняттям – видачею грошей в борг під відсотки.

Церква забороняла християнам використання грошей, припускало відсоток, але на євреїв ця заборона не поширювалася.

Не тільки євреї давали гроші в борг: багато християн і навіть деякі монастирі фінансували дрібних землевласників під різний відсоток, який просто не називався «відсотком». Приміром, дозволенним вважався заробіток на обміні валют, який став дуже поширеним типом комерції із збільшенням кількості купців.

У Середні століття центром міжнародної комерції була Італія, і саме з цієї країни, від італійських купців, тягнеться слід безперервної банківської активності, яка згодом поширилася по всій Європі.

Інтернаціоналізація обмінів, які ставали все більш складними і різноманітними, призвела до необхідності виникнення монет високої вартості, які визнавали б усі. Так в містах Генуї, Флоренції та Венеції з'явилося три види золотих монет – дженовін, флорин і дукат, який згодом став називатися цехіни, – без вагань приймалися всіма купцями світу. Монети часто підробляли, тому, щоб прийняти платіж або помінати монети на інші валюти, був потрібний експерт, мінйяло, який умів відрізнити їх по цінності і вазі.

Обмінники валют працювали за столом, заваленим монетами, ящиками, точними вагами. Цей стіл (по-італійськи «банко») дав народження поняттям «банк» і «банкір». З часом крім простого обміну монет банкіри почали приймати великі вклади і давати в борг. Обмін валюти породив нову професію – купця-банкіра, який брав участь у великих інтернаціональних ярмарках. Ці ярмарки регулювалися періодичним календарем: вони проходили шість разів на рік, і кожна тривала шість тижнів. Два тижні були зарезервовані для купівлі та продажу різних товарів, а інші чотири були присвячені фінансовим питанням.

Великі купці, щоб самим не їздити на місце ярмарки, вдавалися до послуг купців-банкірів, які розплачувалися і здійснювали покупки від їх імені, часто використовуючи векселі.

Вексель – це платіжний засіб, що дозволяв розплачуватися на відстані. Він був зручним, а з часом і зовсім став незамінним видом платежу. Саме завдяки векселям з'явилися чеки. Функціонував він достатньо просто: припустимо, флорентійський купець хотів придбати у голландського купця партію матерії, заплативши за товар не відразу, а до завершення ярмарку. Флорентійський купець давав доручення своєму агенту, купцеві-банкіру, щоб той звернувся в місцевий банк і обміняв суму, яку необхідно передати іншому купцеві. Документ який підтверджував платіж, був не чим не іншим, як векселем, і якщо його не оплачували, у вирішення проблеми залучалися не тільки безпосередні учасники операції, але і всі посередники.

Найсуворіші правила ярмарків припускали, що якщо купець, наприклад, у Венеції, не гасив свої борги, то всім венеціанським купцям заборонялося участь у ярмарку. Недовіра поширювалося на всіх його співвітчизників, навіть якщо вони не мали ніякого відношення до невиплачених боргів.

Італійські купці-банкіри працювали по всій Європі, відкривали різні приватні банки, в яких фінансували самих важливих клієнтів. Щоб забезпечити себе від великих ризиків, пов'язаних з фінансовими операціями, вони організовували співтовариства. Від своїх позик банкіри отримували більшу вигоду, яку тут же реінвестували, однак часто у важкі моменти, наприклад, в роки неврожаю або епідемії, населення вихлюпувало на них свій гнів. Ця професія пов'язана з великим ризиком не отримати позичені суми і відсотки зовсім. Найгіршими платниками були аристократи, які часто вдавалися до своєї влади, що б не платити або під якимось приводом заарештувати банкіра.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Череп А. В. Банківські операції : навч. посіб. / А. В. Череп, О. Ф. Андросова. — К. : Кондор, 2008. — 410 с.

ВІД ІМПЕРАТОРІАЛЬНИХ МОНЕТ ДО РЕФОРМИ ОКТАВІАНА

О. О. Ільненко, студент

Н. В. Данік, кандидат економічних наук, доцент

Миколаївський національний університет ім. В.О. Сухомлинського

З терміном «імператоріальні монети» асоціюються римські монети, чеканилися в другій половині I століття до н.е. під час важкої перехідної стадії від закінчення періоду республіки до виникнення імперії. У ці десятиліття слідом за глибокими політичними перетвореннями іконографія грошей зазнала значних змін.

Так, перш розміщення на денаріях імені магістрату, відповідального за випуск монет, було досить престижним моментом для шляхетських родин. Ніхто, тим не менш, не ризикував карбувати зображення нині живих персонажів. Це вважалося зухвалим, оскільки малюнки було прийнято присвячувати божествам, древніх легенд, засновникам старовинних прізвищ. Тепер же монети переможців стали формою справжньої політичної пропаганди. І, починаючи з Юлія Цезаря (101 або 100 - 44 рр. до н.е.), на денаріях зображувалися воєначальники і тріумвіри. Вони чеканили власні портрети завдяки правам, які давала їм військова влада, *imperium*, звідки й походить сам термін «імператоріальний». Денарії та ауреус випускалися воєначальниками не тільки в Римі, але також на пересувних монетних дворах, які переміщувалися слідом за армією. Це дозволяло карбувати пам'ятні монети, присвячені військовим перемогам або іншим видатним подіями. Монети цього періоду вважаються дуже цінними, оскільки на них зображені найважливіші діячі давньої історії. Досить назвати імена Цезаря, Брута і Марка Антонія.

Численні були денарії з портретом Юлія Цезаря в лавровому вінку, які прославляли владу диктатора. На інших монетах зображені його завоювання в Галлії з трофеями і фігурою полоненого галльського вождя, можливо, Верцінгеторікса. Серед пам'ятних монет найзнаменитішим є денарій Брута (85 - 42 рр. до н.е.), на реверсі якої між двома кинджалами зображений пілеус, головний убір конічної форми символ свободи. Ця монета викарбувана в пам'ять березневих подій (15 березня 44 р. до н.е.), коли в ім'я республіканських ідеалів диктатор Цезар був убитий змовниками під проводом Брута.

Пам'ятні монети були широко поширені в той час. І після смерті Цезаря на денаріях з'явився не лише портрет нового триумвіра Марка Антонія, але також портрети членів його сім'ї: молодшого брата Луція, колишнього його гарячим прихильником; іншого брата Кая, правителя Македонії; першої дружини Фульвії і другої дружини Октавії Молодшої, зображеної на двох цістофорах, викарбуваних на сході. В цій галереї можна обійти увагою Клеопатру, портрет якої прикрашає денарій на честь завоювання Вірменії (34 р. до н.е.), здійсненому за фінансової допомоги єгипетської цариці.

З перемогою над Марком Антонієм у вирішальній битві при Аціо (31 р. до н.е.) і з подальшим приєднанням Єгипту Октавіан став єдиним главою Риму. Спираючись на широку підтримку армії і народу, він уміло реорганізував всі

сторони життя в країні, яка формально залишилася ще республікою. У 27 р. до н.е. Сенат схвалив титул Август, «божественний», і це стало початком переходу до імперії.

Октавіан Август був творцем римського світу, системи, при якій всі народи, підпорядковані Риму, були щасливі своєю приналежністю до нього. Вони дійсно могли розраховувати на його заступництво і допомогу, Рим служив гарантом миру і благополуччя. У цю епоху будувалися порти, вулиці, храми, терми, виявлялася широка підтримка мистецтву. Грандіозні проекти вимагали для свого здійснення значних грошових витрат і відповідної монети: на початку громадянської війни денарій частково втратив свою вартість через емісію монет із зменшувальною вагою.

Реформа проводиться Августом починаючи з 23 р. до н.е., поклала край пересувним монетним дворам і відновила початкову вагу срібного денарія, що залишався зразковою монетою. Щоб забезпечити потреби торгівлі, по елліністичній моделі було створено велику різноманітність золотих, срібних, мідних і латунних монет. Для важливих платежів використовувалися золоті монети, ауреус. Вироблялися, по суті, з чистого золота, ауреус відповідали 1/42 частини лібри, приблизно 7,8 м. Ці монети чеканилися всіма подальшими імператорами з власними портретами. Срібний денарій, рівний 1/25 акреуса, карбувався разом зі своєю половиною, срібним квінарієм. Для більш скромних платежів були передбачені різні номінали, серед яких був сестерцій, крупна латунна монета вагою в унцію, приблизно 27 г, широко поширена в епоху імперії. Найдрібнішою монетою були: дупондій (який дорівнював половині сестерціїв), ас (чверть сестерціїв), семіс і квадранс з міді. Ці кратні монети, не випускалися десятиліттями, завдяки реформі Августа знову увійшли в обіг на два наступних століття.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гальчинський А. С. Основи економічних знань : навч. посіб. / А. С. Гальчинський, П. С. Єщенко, Ю. І. Палкін. — К. : Вища школа. — 2002. — 543 с.

ГРОШОВА РЕФОРМА ПЕТРА I

Ю. О. Щербина, студентка

А. В. Бурковська, кандидат економічних наук, доцент

Миколаївський національний аграрний університет

Грошові реформи – це повна або часткова структурна перебудова діючої грошової системи. Залежно від мети та глибини перебудови грошової системи розрізняють поняття «грошової реформи» у вузькому та в широкому значеннях. Перше передбачає проведення заходів щодо зміни діючої грошової одиниці й відповідної стабілізації грошей без якісної перебудови наявної системи грошового обігу, друге – запровадження принципово нової за структурою і змістом системи функціонування та обігу грошей.

Грошова реформа, проведена Петром I у 1704 р. вирішувала кілька комплексів питань. Потрібно було:

- 1) створити гнучку грошову систему монетної сировини не тільки срібла, а й інших металів;
- 2) визначити прийнятну вагову норму і пробу для срібних, золотих і мідних монет;
- 3) забезпечити переведення всієї грошової справи на новий технічний рівень — машинне виробництво;
- 4) встановити єдність грошового обігу на всій території Росії, в тому числі і на Україні, в Прибалтиці та інших регіонах, де в обігу була іноземна монета;
- 5) фіскальні цілі: вона повинна була значно збільшити доходи скарбниці від карбування монет для покриття збільшених витрат у зв'язку з Північною війною проти Швеції за завоювання виходу у Балтійське море.

Підготовку до реформи почали зі створення матеріальної бази, тобто побудови нових монетних дворів технічного оснащення їх різними машинами. У період з 1695 р. по 1697 р. було побудовано (на додачу до єдиного Кремлівського) «грошовий двір, що в Китай-місті» [2]. Спочатку на ньому карбувалися срібні дротяні копійки.

У 1699 р. був відкритий Набережний мідний грошовий двір, розташований на території Кремля. На ньому здійснювалося карбування круглих мідних монет-грошиків і полушек, а з 1704 р. і копійок, на копійках з 1704 р. з'явився знак — літери НД (Набережний двір) чи НДЗ (Набережного двору завод), який в останній раз зустрічається на п'яти копійкових монетах 1727 р. (в кінці 20-х-початку 30-х рр. він припинив своє існування). До відкриття відділення для переділу міді в кінці 1704 р., на Кадашевському монетному дворі Набережний двір був єдиним, що випускав мідні гроші. З цього часу карбування мідної монети здійснювалася на двох дворах.

Третій монетний двір був заснований в 1700 р. у будинку Земського наказу на Красній площі.

На нових монетних дворах були встановлені машини різного типу: плацильні (прокатні) стани, обрізні, на яких відбувалася вирубка монетних гуртів, гуртільні, що служили для тиснення насічки або написів на крайках монет, і друковані, де проводилося карбування.

З 1701 р. на Кадашевському монетному дворі стали карбуватися і золоті червонці, рівні по пробі і вазі дукату — золоті міжнародні монети. Випуск червонців означав створення російської діючої грошової одиниці — золотої монети, якої раніше не було в грошовому обігу країни.

Петро I відмовився від загальноприйнятих у Європі написів на монетах на латині. На всіх грошах в Росії легенди були російською мовою. Петро вважав, що російська монета повинна зберігати свої особливості, а написи повинні бути доступними для російських людей.

Реформа вирішувала комплекс питань [2]:

- 1) використання в якості монетної сировини вітчизняних металів — стимулювання національної гірничорудної галузі;
- 2) переклад грошового виробництва на новий технічний рівень — машинне виробництво;

3) встановлення єдиного грошового обігу на всій території — розширення внутрішньогосподарських зв'язків;

4) збільшення доходів скарбниці від карбування монет.

Результатом реформи стало поступове вилучення з обігу іноземних монет і створення вперше єдиної національної грошової системи на десятковому принципі: 1 рубль = 100 копійкам. Для зручності звернення були випущені і похідні монети – полтиники, полуполтиники і п'ятаки. Однак реформа виявилася непослідовною. Пониження вартості монет викликало їх знецінення. У країні почалася інфляція, а бюджет знову почав відчувати скорочення дохідної частини.

У підсумку петровських перетворень Росія перетворилася на велику державу, що займала особливе місце серед розвинених держав. Разом з тим значення здійсненої модернізації має суперечливий характер. Це простежується вже при аналізі сформованої в петровську епоху структури економіки. Зміни в промисловому виробництві призвели до формування нової територіальної структури економіки, в якій чітко оформилися центри металургії (Урал), суднобудування (Петербург), легкої промисловості (Москва, Ярославль, Казань, Воронеж і т. д.). Відбулося поліпшення в структурі і розміщенні сільського господарства .

ЛІТЕРАТУРА:

1. Богословський М. М. Областная реформа Петра Великого. Провинция 1719-1927 гг. : монография / М. М. Богословский. — М. : изд. Московского университета, 1902. — 564 с.
2. Кранихфельд А. Взгляд на финансовую систему и финансовые учреждения Петра Великого / А. Кранихфельд. — С.-П., 1917. — 71 с.
3. Павлов-Сильванский Н. П. Проекты реформ в записках современников Петра Великого / Н. П. Павлов-Сильванский. — М., 1897. — С. 5—7.

ГРОШОВА РЕФОРМА КАТЕРИНИ ІІ

Ю. М. Крохмаль, студентка

А. В. Бурковська, кандидат економічних наук, доцент

Миколаївський національний аграрний університет

Радикальним способом повної або часткової перебудови грошової системи є грошова реформа. Її мета – підвищення купівельної спроможності й конвертованості національної валюти як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Катерина ІІ Велика (Катерина Олексіївна Романова) – російська імператриця дому Романових.

Розуміючи, що головною пружиною в державному механізмі є фінанси, Катерина ІІ намагалася покращити цей механізм, спростити фінансову систему.

Одним із заходів щодо поліпшення фінансової ситуації в Росії було розширення банківської справи, а саме: випуск асигнацій (паперових грошей), які були зручнішими в обігу, ніж дзвінка монета.

Асигнації (лат. assignatio – призначення) – російські паперові гроші, випущені вперше при Катерині II в 1769 р. з метою зменшення кількості мідних монет і полегшення обігу грошей.

Грошова реформа, проведена Катериною II у 1769 р. Необхідно було:

1. В обіг ввести перші в Росії паперові грошові знаки – асигнації номіналом 100, 75, 50, 25 рублів на заміну металевих грошей для покращення в обігу грошей.
2. Випустити мідні, золоті, срібні монети із зображенням Катерини II.
3. Випустити імперіал номіналом 10 рублів у 1766 р. із зображенням імператриці.

У 1768 р. граф Карл Сіверс надіслав Катерині II доповідь, в якій обстоював необхідність запровадження на території Росії паперових грошей. План запровадження паперових грошей, розроблений графом Карлом Сіверсом і князем А. А. В'яземським, було затверджено імператрицею Катериною II у маніфесті від 29 грудня 1768 р. Згідно з цим документом в обіг вводилися перші в Росії паперові грошові знаки - асигнації.

Асигнації першого зразка випускалися номіналами 100, 75, 50 і 25 рублів та були в обігу з 1769 р. по 1786 р. Вони були двох видів – московські й петербурзькі та спершу оплачувалися лише у відповідному банку (Московському або Петербурзькому). Однак у 1771 р. ці обмеження було скасовано.

Перші російські асигнації друкувалися на міцному білому папері зі складними філігранями. Їх малюнок складався з візерунчастої рамки і тексту, виконаного чорною фарбою, а також двох овальних відбитків (медальйонів). Зворотній бік асигнацій був чистим і не містив малюнків

28 червня 1786 р. Катерина II видала маніфест, який обмежив емісію асигнацій до 100 млн рублів і вводив в обіг нові купюри номіналами в 5 і 10 рублів, які друкувалися на кольоровому папері (десятирубльові – на червоному, п'ятирубльові – на синьому). На краях купюр із чотирьох сторін містилися водяні знаки. На асигнаціях були підписи директора Державного асигнаційного банку і касира (на лицевім боці), а також радника правління банку (на зворотнім боці). У верхній частині асигнації було виконано овальне рельєфне зображення.

Поява Сестрорецького рубля – дуже красивої і незвичайної монети, вагою в 1 кг, – повторна невдала спроба ввести в обіг мідну монету номіналом 1 рубль (перша – монети-плати Катерини I).

Сибірську монету чеканили на Сузунському монетному дворі з 1763 р. по 1781 р. На відміну від мідних монет регулярного карбування, яку чеканили зі стопою в 16 рублів з пуда міді, мідна сибірська монета карбувалася зі стопою 25 рублів з пуда міді.

Портретний ряд срібних монет повністю повторює іконографію золотих монет Катерини II, виконану також Тимофієм Івановим, за винятком пробного рубля невідомого медальєра 1766 р., і рубля 1775 р. роботи Василя Клімова.

З 1764 р. карбування золотих монет було повністю зосереджено на Санкт-Петербурзькому монетному дворі. А золоті монети, що чеканилися на Московському монетному дворі 1762-1763 рр., вкрай рідкісні.

У підсумку можна зазначити, що ще до правління Катерини II склалися обставини, які змушували правлячу верхівку замислитися над впровадженням в обіг паперових грошей.

Появою першій паперових грошей на теренах України пов'язані з іменем російської імператриці. Це було зумовлено інтенсивним розвитком торговельних відносин і новоствореної банківської системи.

Уміла внутрішня політика, значні зовнішні перемоги і завоювання висунули Росію на перше місце серед європейських країн, де вона користувалася великим впливом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Исаев И.А. История государства и права России / И. А. Исаев. — 3-е изд., перераб. и доп. — М. : Юристъ, 2004. — 797 с.
2. Игнатов В. Г. Местное самоуправление : учеб. пособ. — 2-е изд., доп. и перераб / В. Г. Игнатов, В. В. Рудой. — Ростов н/Д : Изд-во "Феникс", 2003. — 384 с.
3. Местное самоуправление: основы системного подхода / Под ред. А. Е. Когута, В. А. Гневко. — СПб. : Институт социально-экономических проблем РАН, Институт управления и экономики, 1997. — 578 с.
4. Баглай М. В. Конституционное право Российской Федерации : учебник. — 6-е изд., изм. и доп. / М. В. Баглай. — М. : Норма, 2007. — 784 с.

ГРОШОВА РЕФОРМА С. В. ВІТТЕ

Д. Г. Мулява, студентка

А. В. Бурковська, кандидат економічних наук, доцент

Миколаївський національний аграрний університет

Грошова реформа 1895-1897 рр. (грошова реформа графа Сергія Юлійовича Вітте) – це грошова реформа, яка встановила золотий монометалізм рубля або вільний обмін рубля на золото (золотий стандарт рубля). Реформа також означала девальвацію рубля за курсом "двох третин", яка пройшла без очікуваних потрясінь. С. Ю Вітте знову забезпечив кредитні білети золотом і прирівняв курси мідної, срібної та золотої монет з курсом паперових грошей.

Підготовка реформи почалася в 1880-х рр. і була викликана нестійкістю грошової системи. Міністр фінансів Сергій Юлійович Вітте в лютому 1895 р. представив імператору Миколі II доповідь про необхідність введення золотого обігу.

За задумами С. Вітте в обіг могла була ввійти нова монета "рус", яка повинна була відповідати 100-а новим копійкам, тобто довелось б міняти і копійки. Все це було дуже важко зробити, і тому, від цього відмовилися.

У ході підготовки до реформи були викарбувані пробні золоті монети номіналами 5, 10 і 15 русів.

Всього п'ять пробних комплектів, що складаються з трьох монет. Однак Микола II не затвердив руси, у зв'язку з чим, тираж викарбуваний не був. На сьогоднішній день руси є надзвичайно рідкісними монетами. З п'яти викарбуваних пробних комплектів русів, три комплекти знаходяться в музеях,

один комплект розбитий на частини, і тільки в одній приватній колекції є повний набір русів, що складається з трьох монет.

Згідно з указом «Про карбування та випуск в обіг золотих монет» від 3 січня 1897 р. на золотих імперіалах та півімперіалах з позначенням 5 рублів і 10 рублів при збереженні їх колишнього золотого вмісту карбувався новий номінал в 7,5 рублів і 15 рублів відповідно, тобто фактично була проведена девальвація рубля на 1/3.

Ці монети столичні гострослови того часу охрестили «матільдорами» (за ім'ям дружини Вітте – Матільди Іванівни Лисаневич) і «віттекіндерами».

З середини 90-х років з метою підготовки населення до обігу паперових грошових знаків, розмінних на золото, були вжиті заходи по збільшенню випуску депозитних металевих квитанцій. Петербурзька і Московська контори Держбанку виробляли вільний розмін депозитних металевих квитанцій на золоті 5-рублеві монети.

Депозитні металеві квитанції випускалися номіналом у 5, 10, 25, 30, 50, 100, 500 і 1000 рублів. В основному вони мали таке ж оформлення, як і аналогічні квитанції, випущені в 1886 р. При розрахунках між приватними особами ці грошові знаки приймалися при взаємній згоді сторін.

У 1887-1895 рр. в грошовому обігу перебували державні кредитні квитки нових зразків. Були випущені наступні банкноти – 1, 3, 5, 10, 25 рублів.

Усі кредитні квитки, випущені у цей період, мають текст, що за пред'явленням одного з розмінної каси Держбанку видається золота або срібна монета. Однак, на практиці ніякого обміну не проводилося.

Діяльність Міністерства фінансів стала мішенню запеклих нападок з боку консервативних кіл суспільства. Вони розгорнули гучну кампанію по дискредитації і самого С. Ю. Вітте, і його фінансових починань. Найвищого напруження громадські пристрасті досягли в 1896 р.

Для завершення грошової реформи було потрібно створити новий механізм емісії кредитних квитків.

29 серпня 1897 р. видано указ імператора Миколи II про емісійні операції Державного банку Росії, що отримав право випуску банкнот. Забезпечені золотою готівкою кредитні квитки обмінювалися на золото до 1914 р. (Першої світової війни).

Таким чином, указ встановив дуже жорсткі умови забезпечення кредитного рубля, закріпив його девальвацію і демонетизацію срібла, яке перестало розглядатися як забезпечення паперових грошей

Формування нового емісійного механізму було завершено імператорським указом від 14 листопада 1897 р., декларували необмежений розмін кредитних білетів на золото.

Результати реформи, проведеної С. Вітте полягали в тому, що:

- була змінена структура грошового обороту. Це був період дуже стійкої фінансової системи Росії, який тривав 17 років (1897-1914 рр.);
- дозволялися операції із золотом;
- державний банк став емісійною установою, йому було надано право випуску банкнот;

- до 1900 р. було виплачено величезний зовнішній борг Росії;
- приборкано інфляцію;
- введено золотий еквівалент рубля;
- були сконцентровані значні бюджетні та інші надходження і направлені на розвиток пріоритетних для держави галузей промисловості (підйом залізничного будівництва).

В честь сторіччя емісійного закону С. Вітте, було випущено в 1997 р. Московським монетним двором, срібну ювілейну монету номіналом 3 рубля та золоту ювілейну монету номіналом 100 рублів.

Особливістю цих монет було те, що на їх аверсі зображувався портрет С. Ю. Вітте, ліворуч від нього – зображення сувою з написом у три рядки: «Емісійний закон 1897», нижче – зображення державного кредитного квитка 1898 р. гідністю 100 рублів і двох монет, а внизу – підпис-факсиміле Вітте.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Викторов О. Б. С. Ю. Витте. Этапы большого пути / О. Б. Викторов. — М., 1999. — С. 23—27.
2. Русы, империялы и полуимпериялы [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://moneys.ucoz.ru/publ/monety_ussr/zoloty_e_i_serebrjanye_monety_nikolaja_2_ikh_stoimost_i_tirazh/4-1-0-46.
3. Лушин С. И. Про грошові реформи в Росії / С. И. Лушин // Фінанси. — 2000. — № 5. — С. 38—39.

ГРОШОВА РЕФОРМА СРСР

А. О. Венгер, студентка

*А. В. Бурковська, кандидат економічних наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет*

Грошова реформа СРСР з 1934 р. по 1991 р. поділяється 4 на етапи:

1. Грошова реформа 1934-1938 рр.

Оформлення білетів державних скарбниць номіналом в 5 руб. 1934 р. було однорідне і не відрізнялося від попередніх випусків: папір без водяних знаків з малюнком, що складається з рамок і орнаментів, забарвлення кожної купюри однотонне, державний герб СРСР і напис на семи мовах.

При повторному випуску білетів державних скарбниць зразка 1934 р. підпис народного комісара фінансів був знятий, і надалі грошові знаки нових зразків випускалися без підписів

Після святкування 20-ліття Великої Жовтневої соціалістичної революції нових квитках Держбанку 1937 р. вперше в історії радянського грошового обігу розміщено портрет І. Леніна. Нові банківські квитки друкувалися на папері без водяних знаків у технічно якісному виконанні. Номінал квитка вказаний на зворотній стороні на одинадцяти мовах союзних республік.

На білетах державних скарбниць зразка 1938 р. розміщені художні зображення: шахтаря з відбійним молотком — на купюрі в один рубль,

червоноармійця в похідному спорядженні — на трьох рублях, льотчика та літака — на п'яти рублях.

2. Грошова реформа 1947 р.

Для ліквідації наслідків війни в області грошового обігу Рада Міністрів СРСР прийняла постанову від 14 грудня 1947 р. «Про проведення грошової реформи і відміну карток на продовольчі і промислові товари». Цією постановою передбачалася заміна раніше випущених грошових знаків новими. Було встановлено, що готівка підлягає обміну протягом одного тижня у співвідношенні 10 : 1.

На випущених в обіг нових квитках Державного банку СРСР 1947 р. знову розміщений портрет В. І. Леніна (на чотирьох купюрах – 10, 25, 50 і 100 крб.).

Оборотна сторона сторублевої купюри – з малюнком: загальний вигляд Кремля.

3. Грошова реформа 1961 р.

З 1 січня 1961 р. золотий вміст рубля підвищений майже до одного грама чистого золота. Одночасно здійснено зміну масштабу цін, збільшено вартість грошової одиниці вдесятеро і відповідно перерахунок цін і тарифів, ставок, окладів. Встановлення нового масштабу цін дозволяло вирішити ряд завдань: подальше підвищення ролі рубля у господарстві, підвищення долі металеві монети в обігу, що, в свою чергу, відкривало додаткові можливості використання механізмів у рахункових операціях. Нові квитки Державного банку і білети державних скарбниць зразка 1961 р. введені в обіг з 1 січня 1961 р. Герб Радянського Союзу і позначення номіналу на всіх купюрах такі ж, як і на останніх грошових знаках 1947 р., що випускалися із змінами з 1957 р.

4. «Павлівська» реформа.

22 січня 1991 р. Президент СРСР М. Горбачов за ініціативою призначеного напередодні прем'єр-міністра В. Павлова підписав наказ про обмін у триденний термін 50-ти і 100-рублевих купюр зразка 1991 р. і про заморожування вкладів громадян в ощадкасах.

Реформа негативно вплинула на тисячі людей, що мали рублеві вклади в Ощадбанку. В цей час на території СРСР в обігу був безготівковий рубль, готівковий внутрішній рубль, готівковий інвалютний рубль (у 4,6 рази більше внутрішнього рубля). На межі 1990-х рр. внутрішній рубль коштував всього 42 копійки 1961 р.

Проте 23 січня 1991 р. наказом М. Горбачова обіг 50-ти і 100-рублевих купюр зразка 1961 р. припинився. Видача готівки з вкладів громадян в ощадкасах обмежувався 500 рублями.

Вилучені із обігу 50-ти і 100-рублеві купюри обмінювалися на аналогічний номінал 1991 р. Ззовні вони мало чим відрізнялися від попередніх купюр за виключенням додаткового білого поля з лівого боку, додавання візерунку в нижній частині й інших дрібних змін. Крім того, нові банкноти друкувалися на папері, який був неякісним. Ці зміни були наслідком інфляції, що мала динаміку до зростання темпів.

27 червня 1991 р. Державний банк СРСР випустив в обіг нові банківські квитки номіналом 1 рубль зразка 1991 р., за якими надалі було випущено нові 3, 5, 10

рублеві купюри. Зміни у дизайні цих банкнот також незначні і в цілому аналогічні тим, які раніше були внесені до дизайну 50-ти і 100-рублевих купюр. У банкнотах 1, 3, 5 рублів був змінений водяний знак: замість зірочок, що прикрашали купюри від 1 до 25 рублів 1961 р., з'явився водяний знак у вигляді темних п'ятикутних зірок і темних хвилястих смуг. Крім того, з нових купюр зникли написи на національних мовах все ще формально існуючої радянської держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Постановление Совета Министров СССР и ЦК ВКП(б) «О проведении денежной реформы и отмене карточек на продовольственные и промышленные товары» от 14 декабря 1947 г. [Електроний ресурс]. — Режим доступу : http://www.e-reading.org.ua/chapter.php/97864/308/Stalin_18_Tom_18.html.

2. Баюра А. Н. Паперово-грошовий обіг на території Білорусі в XVIII-XX ст. [Електроний ресурс]. — Режим доступу : www.bonistikaweb.ru.

ПРОВЕДЕННЯ КОНФІСКАЦІЙНИХ РЕФОРМ В НІМЕЧИНІ (1924, 1948 рр.)

І. А. Дубачінська, студентка

А. В. Бурковська, кандидат економічних наук, доцент

Миколаївський національний аграрний університет

Грошова реформа є складним еталоном антиінфляційної політики. Мета проведення грошової реформи – надання національній валюті характеру справді єдиного законного платіжного засобу та суттєвого підвищення її купівельної спроможності й конвертованості.

Грошові реформи необхідні у випадках [1]:

- 1) зміни державних устроїв;
- 2) глибоких економічних криз фінансової системи;
- 3) економічних потрясінь, коли гроші перестають виконувати свої функції;
- 4) поглиблення дефіциту бюджету та інфляційних процесів;
- 5) падіння ролі грошей, розрахунків, кредиту.

Німеччина – високо розвинута держава Західної Європи, входить до "Великої сімки" країн світу, є регіональним лідером в Європейському Союзі.

Так, у країні за життя одного покоління було проведено дві грошові реформи конфіскаційного типу (існують обмеження на кількість обмінюваних коштів, на форми грошей, які можуть підлягати обміну) – у 1924 р. та 1948 р.

У 1924 р. нова рейхсмарка обмінювалась на 1 трлн старих. У результаті реформи відбувся перехід до золотодев'язного стандарту. Нова рейхсмарка забезпечувалась на 40% золотом та іноземною валютою [2].

У зв'язку з великими державними витратами у роки Другої світової війни, що значною мірою здійснювалися за допомогою грошової системи, почалася інфляція. Ще законом 1939 р. Рейхсбанку дозволялось здійснювати емісію банкнот під забезпечення казначейських векселів. Під час війни кількість грошей в обігу зросла майже в 7 разів.

Стан, у якому після війни перебувала країна, був критичним. Над нею зависла реальна загроза голоду та епідемії.

Так, у 1948 р. було здійснено грошову реформу, яка економічно поділила Німеччину на дві частини. Ця реформа стала частиною загальної господарської реформи.

Згідно з реформою в обіг було введено нову грошову одиницю — німецьку марку. Реформа розпочалася в неділю, 20 червня, коли всі громадяни дістали можливість обміняти 40 рейхсмарок за курсом 1:1 на нові гроші. Пізніше було обмінено ще 20 марок. Пенсії, заробітна та квартирна плата повинні були виплачуватись новими марками. Готівку та половину приватних збережень обмінювали за співвідношенням 1:10, другу половину було "заморожено", а згодом ці гроші обмінювались за курсом 1:20. Безготівкові кошти було перераховано за курсом 1:10. Реформу було проведено таким чином, що монополії не лише не втратили, а навіть збільшили свої капітали. Отже, в цілому переоцінка грошей відбулася у співвідношенні 6,5 нових марок до 100 старих. Під час реформи було анульовано 93,5% грошових рахунків і готівки, що перебували на руках у населення. Водночас було анульовано і внутрішній державний борг.

Архітектор цих реформ Людвіг Ерхард, який народився в Фюрті (Баварія) в родині дрібного підприємця отримав середню освіту в Фюрті та Нюрнбергу, в Першу світову війну воював у гаубичній артилерії. У 1918 р. він отримав поранення — перелом лівого плеча зі значною атрофією лівої руки. Після семи операцій був поставлений діагноз: він був визнаний непридатним до фізичної праці.

Заслуга Л. Ерхарда полягала у тому, що він відкинув чимало пропозицій щодо оздоровлення грошової системи через те, що вони мали однаковий недолік — не забезпечували стимулів розвитку виробництва та обмежувалися адміністративним регулюванням цін та заробітної плати. І всупереч цьому зробив усе, аби відновити заінтересованість у праці через оплату її грошима, забезпечити помітне зростання продуктивності праці, завоювати довіру до нової валюти, забезпечити розвиток товарообороту і припинення бартерних угод тощо.

Реформа дала швидкі позитивні результати. Якщо на початку 1948 р. обсяг промислового виробництва в західних зонах становив лише 53% від рівня 1936 р., то вже в другій половині того самого року ця цифра сягнула до 73%, а в листопаді 1949р. досягла 100%. У листопаді 1950 р. обсяг промислового виробництва збільшився на третину порівняно з попереднім роком [3].

Отже, результат застосування конфіскаційних реформ був надзвичайно високим: стабілізувався ринок, було анульовано внутрішній державний борг, почався реальний процес економічного відтворення і розвитку країни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Карлін М. Фінанси зарубіжних країн : навч. посіб. / М. Карлін. — К. : Кондор, 2004. — 382 с.
2. Козик В. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. — 6-те вид., стереотипне / В. Козик, Л. Панкова, Н. Даниленко. — К. : Знання, 2006. — 405 с.
3. Малярєвський Ю. Облік у зарубіжних країнах : навч. посіб. / Ю. Малярєвський, О. Фартушняк, І. Пасічник. — Харків : ВД "ІНЖЕК", 2008. — 163 с.

ГРОШОВІ РЕФОРМИ ФРАНЦІЇ

В. П. Степанова, студентка

*А. В. Бурковська, кандидат економічних наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет*

Грошова реформа – це цілеспрямовані перетворення, за допомогою яких здійснюються рішучі комплексні дії, спрямовані на оздоровлення економіки, фінансів, грошового обігу тощо.

В період з 1360-2002 рр. в грошовому обігу Франції використовувався в основному франк.

Найперший франк був золотою монетою, викарбуваною у Франції в 1360 р. На лицьовій стороні цієї монети (аверс) був зображений французький король на коні. Монета карбувалася з чистого золота і мала вагу близько 3,89 грам. Цей франк був еквівалентом Турського лівра, який складався із 20 солей (су) або 240 деньє. Хоча поява франка в 1360 р. супроводжувалося економічним і політичним піднесенням у Франції, в той період він випускався у вкрай малих обсягах.

Золотий франк перестав випускатися при Шарлі VI (1380-1422 рр.) і був замінений на золотий екю.

У 1423 р. король Шарль VII (1422-1461 рр.), відвоювавши французький престол, чеканить новий “кінний франк” у спробі відновити повноцінні монети. Однак франк знову витісняється золотим екю, і як монета зникає на наступні 150 років.

Лише у 1575 р. Анрі III (1574-1589 рр.) випустив срібний франк, який було названо “білим франком”, з метою привести у відповідність номінальну вартість монет до їх реальної вартості, подібно часів Шарля V (1364-1380 рр.).

В Епоху Просвітництва встановилася грошова система «луїдор-екю-ліар». У той час у Франції були в обігу різні французькі та іноземні монети, тому в 1640 р. Людовик XIII вирішує провести реформу з метою упорядкування грошової системи. Король починає карбування золотої монети, якій дає своє ім'я – ліудор (з французької це слово буквально перекладається як “Луї з золота”). Основну срібну монету Людовика у результаті назвали екю. Починаючи з 1656 р. ця монетна система була доповнена мідною монетою під назвою ліар (3 деньє).

Грошові одиниці цієї системи співвідносилися між собою таким чином:

3 деньє = 1 ліар;

4 ліара = 1 соль (су);

20 солей (су) = 1 лівр;

6 ліврів = 1 екю;

4 екю = 1 луїдор.

У такому стані ця монетна система успішно проіснувала до Революції.

З 1795 р. своє місце в грошовій системі Франції займає франк. І в цей час в інтересах раціоналізації відмовилися від дванадцяткової монетної системи (на основі дюжин) на користь десяткової системи.

У 1803 р. консул Бонапарт закликав до реформи, спрямованої на подолання анархії в обігу грошей, що утворюється з екю, луїдорів і революційних монет з різних металів. Закони від жерміналя (період 21/22 березня – 19/20 квітня за новим «республіканським» календарем) 1803 р. підтвердили нову грошову систему, що базується на десятковому франку, названому “франк жерміналь” на честь цього самого місяця. Він залишався стабільним, незважаючи на зміни політичних режимів, і проіснував до Першої світової війни.

У 1867 р. Наполеон III скликав валютну конференцію, що об'єднала 20 держав. Згідно з принципом золотого стандарту, в якості основної монети була обрана золота. Відповідно до віденської угоди 1868 р. франк був обраний в якості одиниці міжнародних розрахунків: франк жерміналь став єдиною монетою для значної частини Європи.

У період першої світової війни і особливо у післявоєнні роки відбулося різке знецінення французького франка – майже на 90%. На основі закону від 5 червня 1928 р. його золотий вміст було знижено з 0,290323 до 0,05895 г чистого золота.

Після капітуляції Франції 17 травня 1940 р. на окупованій території стали з'являтися купони в окупаційних марках.

З грудня 1945 р. Франція увійшла до нової міжнародної валютної системи. 1 січня 1960 р. з'являється так званий «франк де Голля» або новий франк, який коштував 100 старих франків. В 1963 р. ця валюта став символом стабільності і могутності.

Згідно з результатами Європейської конференції в Гаазі 1969 р. і плану Вернера (1971 р.) був узятий курс на зближення економічних систем країн-членів ЄЕК (Європейська Економічна Комісія) з метою створення єдиної європейської валюти. ЕКЮ або Європейська валютна одиниця (ECU, European Currency Unit), стала загальною «віртуальною» валютою для безготівкових розрахунків у ряді країн Європи.

Єдиною діючою в обігу валютою євро став тільки після перехідного періоду, який тривав до 17 лютого 2002 р.

Так закінчилася тривала історія французького франка, який колись був однією з найпоширеніших у світі монет і вчинив величезний вплив на грошові системи та економіки багатьох країн світу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Корисна енциклопедія [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://korysne.co.ua/hroshi-svitu-frantsiya/>
2. Шамова І. В. Грошово-кредитні системи зарубіжних країн : навч. посіб. / І. В. Шамова. — К. : КНЕУ, 2002. — 195 с.
3. Зварич В. В. Нумізматичний словник / В. В. Зварич. — Львів : «Вища школа», 1978. — 338 с.

ЗМІСТ

1. <i>Родольчук С. С.</i> Виникнення обміну валют.....	3
2. <i>Льненко О.О.</i> Від імператоріальних монет до реформи Октавіана.....	5
3. <i>Щербина Ю. О.</i> Грошова реформа Петра I.....	6
4. <i>Крохмаль Ю. М.</i> Грошові реформи за часів Катерини II.....	8
5. <i>Мулява Д. Г.</i> Грошова реформа С. Ю. Вітте.....	10
6. <i>Венгер А. О.</i> Грошові реформи СРСР.....	12
7. <i>Дубачинська І. А.</i> Проведення конфіскаційних реформ в Німеччині (1924 – 1948 рр.).....	14
8. <i>Степанова В. П.</i> Грошова реформа Франції.....	16